

VICENÇ VILLATORO

La fi del problema català

Als anys trenta, Francesc Cambó escrivia a *Per la concòrdia* que “de 1898 fins a 1923, el problema català fou la preocupació constant de tots els governants: el veritable punt central a l’entorn del qual girà tota la política d’Espanya”. Òbviament, pel que sabem després, no va deixar-ho de ser el 1923, sinó que en un cert sentit el problema ca un dels nuclis de la política espanyola del segle XX i sense la seva presència no s’entén del tot ni la República ni la Guerra ni el franquisme ni la transició.

En qualsevol cas, aquest “problema català” no és estrictament el de la demanda d’autonomia política. Jo diria que la primera expressió clara del problema català és a l’“Oda a Espanya” de Joan Maragall. Després de la derrota del 1898, Catalunya fa una proposta per a Espanya. Li diu a Espanya –“Escolta, Espanya”– que ha de ser diferent. Si la seva veu no és escoltada, si Espanya no canvia, amenaça d’anar-se’n: Adéu, Espanya. I com hauria de ser aquesta Espanya diferent, en la qual els catalans poguéssim sentir-nos espanyols? Doncs, decodificant el llenguatge poètic de Maragall, podríem dir que seria una Espanya d’una banda moderna, europea, industrial, higiènica, mercantil, i de l’altra una Espanya plural, que entengui els seus fills parlin la llengua que parlin, conscient de la seva diversitat i capaç de protegir-la. El contrari de l’Espanya encarcerada, numantina, calderoniana, però també de l’Espanya centralista i assimilacionista.

Aquest joc de demandes a Espanya es manté al llarg del segle XX. Macià arriba al separatisme quan creu que Espanya no pot canviar, però al final l’Esquerra de Macià i de Companys es compromet amb l’Espanya republicana, embrió d’aquesta Espanya diferent amb què també somien. Embrió, però no realitat: només cal revisar els discursos d’Azana per veure que tampoc aquella Espanya era la que hauria volgut Maragall en la seva “Oda”. Més pessimistes encara havien de ser els qui van patir els primers anys de la dictadura franquista. A les seves “Meditacions en el desert”, Gaziell diu que els catalans “no podem ser espanyols, ni volent” i dibuixa una Espanya on seria possible ser-hi, des del catalanisme, en termes molt semblants en el fons als de Maragall. Però

“Amb la imaginació de Maragall i l’habilitat de Montilla, però també amb altres extraordinàries ajudes exteriors al socialisme, pot fer la sensació que per primera vegada en cent anys el problema català està a un pas de resoldre’s, si no està ja resolt. Allò que demanava Joan Maragall, allò que deia Gaziell, una Espanya en què els catalans puguin trobar-s’hi còmodes, ja existeix a hores d’ara, segons el discurs del president de la Generalitat i la complicitat –més que no pas l’entusiasme– de Zapatero i el PSOE”

acaba dient: “Una Espanya semblant, que no ha existit mai, fóra per als veritables espanyols, més absurda, més incompatible amb ells encara, que l’Espanya actual no ho és per als catalans.” La tragèdia catalana, el problema català, seria una mena d’empat tècnic: ni els catalans tenen força per fer canviar aquesta realitat gràfica ni els espanyols tenen força per homogeneïtzar el fet català i aconseguir una Espanya-nació.

Aquesta situació de cent anys ha canviat d’una manera notable en els últims mesos. Per dir-ho d’una manera, tinc la sensació que Pasqual Maragall diria a hores d’ara que el “problema català” ja no existeix, està resolt. De fet, l’alcalde de Barcelona, Joan Clos, i altres elements importants del socialisme català, s’han queixat amargament de les energies que perdem els nacionalistes discutint d’un no-problema, d’un problema antiquat, que les circumstàncies ja han superat. Un problema és, en el fons, la suma d’una causa profunda i d’uns símptomes que el fan visible. Si no veus els símptomes, però la causa no està resolta, continues tenint un problema. Si creus haver resolt les causes, però es mantenen els símptomes, potser és que les causes no estaven tan ben resoltes. Però si desapareixen al mateix temps les causes i els símptomes, potser sí que pots dir que ja ho has resolt.

Tinc la sensació que Maragall, que sí que creu –a diferència d’altres companys seus de partit– que ha existit un problema català, creu que les causes ja estan resoltes. Creu, per dir-ho així, que ja hem arribat a aquella Espanya que dibuixava el seu avi i en la qual ens podem

sentir còmodament catalans i espanyols alhora. Jo crec que estava convençut que hi havíem arribat fa molt de temps, que potser Aznar ens n’havia allunyat, però que ara hi som plenament a través de Zapatero. L’Espanya d’Aznar ja era moderna, industrial, europea i important en el món. Li faltava ser plural per dins. Ara, amb Zapatero i el PSOE al poder, ja tenim l’Espanya plural. Ja hem acabat amb la causa del problema català.

Però al mateix temps hem acabat o estem acabant amb els símptomes del problema. De símptomes, n’hi ha molts, però el principal, el més visible políticament, és l’existència a Catalu-

"Ara, amb Zapatero i el PSOE al poder, ja tenim l' 'Espanya plural'. Ja hem acabat amb la causa del problema català."

nya d'un mapa polític propi i l'hegemonia a l'interior d'aquest mapa de les forces polítiques nacionalistes. Hi ha altres símptomes, per descomptat, en el terreny cultural, social o econòmic. Però si tu dius que has resolt el problema català, però Catalunya manté un mapa polític hegemonitzat per les forces nacionalistes, vol dir que no l'has resolt del tot. Però resulta que també en l'àmbit polític, pel que fa al mapa polític, els símptomes de l'existència d'un problema català decreixen. Ara, quan ens ensenyen un mapa autonòmic d'Espanya i ens diuen qui hi mana, només Euskadi té un color propi entre autonomies populars i autonomies socialistes. I els resultats de les eleccions europees poden ser més o menys significatius —de segur que no ho són gaire—, però la primera i la segona força política a Catalunya van ser les mateixes que a Espanya. Els nacionalistes van quedar tercers i quarts. El símptoma es dilueix i el somni maragallà d'haver resolt el problema català es multiplica: creu haver-ne resolt el fons, creu haver-ne eliminat els símptomes, o estar en fase de fer-ho.

Perquè resoldre el problema català no vol dir que desapareguin els partits nacionalistes. Bé n'hi ha a Galícia. També n'hi

ha al País Valencià i a les Balears, però el seu paper menor respecte a les forces d'àmbits estatals ha estat precisament un problema. On sí que hi ha un nacionalisme hegemònic i governant és a Euskadi, i per això sí que es pot parlar, per a Espanya, d'un problema basc, i que avui dia ja no és fonamentalment un problema de violència política. Resoldre el problema català no vol dir tampoc, al contrari, deixar de parlar de competències, de finançament, de repartiments de poder entre estat central i autonomies. Això també ho fan a Alemanya els *lander* i no hi ha un problema renà, ni tant sols bavarès. I ho fa Espanya amb Andalusia i Extremadura, amb problema probablement, però llavors el problema català passaria a ser de la mateixa naturalesa del problema andalusí, i de diferent naturalesa que el problema basc.

Amb la imaginació de Maragall i l'habilitat de Montilla, però també amb altres extraordinàries ajudes exteriors al socialisme, pot fer la sensació que per primera vegada en cent anys el problema català està a un pas de resoldre's, si no està ja resolt. Allò que demanava Joan Maragall, allò que deia Gaziol, una Espanya en què els catalans puguin trobar-s'hi còmodes, ja existeix a hores d'ara, segons el discurs del president de la Generalitat i la complicitat —més que no pas l'entusiasme— de Zapatero i el PSOE. I com que ja seríem, com Andalusia, com Extremadura, una autonomia normal de l'Espanya plural, ja no ens caldria pensar en termes de catalanisme o espanyolisme, catalanistes ho seríem tots, només ens hauríem de preocupar per les dretes i les esquerres i discutir per on volem que ens passin les carreteres i on volem que ens posin els abocadors. El mateix que fan els italians i els holandesos, però el mateix que fan també els andalusos i els extrems.

Ara a l'Espanya de Zapatero només li quedarà un problema, el problema basc. I probablement serà el gran tema passat l'estiu, un cop normalitzada la situació catalana, amb la perspectiva d'unes eleccions basques en què el pla Ibarretxe serà de fet un programa electoral i un programa de govern. No ho tindran tan fàcil per resoldre-ho. Potser perquè el nacionalisme basc té virtuts diferents a les del català, virtuts que el fan menys flexible, menys extens, que no pas el català, però també més resistent, més intens. A més, Aznar ja no hi és, i Aznar era un factor de persistència del problema basc i del problema català, els feia visibles, els aguditzava. La solució del problema català servirà a Espanya per intentar solucionar el seu problema basc. Però la dificultat del socialisme basc, per resoldre el problema d'Euskadi com el problema català, és que ni Patxi López és Maragall ni Redondo Terreros és Montilla ni Mario Onaindia va ser Carod. Ara el seu risc és que si el problema basc no se'ls tanca bé, que no reboti i els impedeixi de tancar del tot el problema català, pràcticament resolt.

Vicenç Villatoro és escriptor